

Magyarországon tartotta 52. orgonahetét az Orgonabarátok Társasága (Gesellschaft der Orgelfreunde)

Az 1951-ben Németországban alapított Társaság idei találkozójának („Orgeltagung”) július 25–31. között Magyarország adott otthont. Hazai részről a rendezvény előkészítését és megszervezését a Magyar Katolikus Püspöki Kar Magyar Liturgikus és Egyházzenei Intézete (MALEZI) vállalta, a szakmai irányítás *Áment Lukács* és *Solymosi Ferenc* orgonaművészek feladata volt.

A Társaság neves szakembereken kívül orgonaépítők, orgonaszakértők, orgonisták, és orgonazenét kedvelő, különféle foglalkozású emberek, köztük diákok, nyugdíjasok egyesülete. Ezért a nyári rendezvényeken a sokféle résztvevő érdeklődésének megfelelően nemcsak régi és új orgonákat mutatnak be, hanem az „orgonabarátok” felkereshetnek egy-egy orgonaépítő műhelyt, vagy az orgonahangversenyek mellett esetleg más koncerten is részt vehetnek. Az orgonahéten rendszerint interpretációs, vagy olykor improvizációs mesterkurzusra is sor kerül. Természetesen, ekkor szokás megtartani a Társaság éves közgyűlését is.

Az egyesület 2000. évi, freibergeri közgyűlésén döntött az idei magyarországi látogatás mellett. Bár az elhatározást örömmel fogadtam, de ismerve a hazai lehetőségeket, az éppen elkezdődött orgonarestaurálásokat, a magyarországi rendezvény tervezett időpontját korainak éreztem. A korábbi évek jobbra igen gazdag programjaihoz képest a hazai „Orgeltagung” szerényebb látnivalót ígért, amely elsősorban Magyarország periferikus földrajzi és kulturális helyzetére valamint történelmi hányattatásaira —köztük az előző politikai rendszer „sajátosságaira”— vezethető vissza. Így a most hazánkba látogatott orgonarajongók létszáma jó közelítéssel mintegy fele volt a megelőző évek több hasonló rendezvényének. Mégis, amint ez a tavalyi

Ruhr-vidéki találkozón is történt, tíz országból mintegy kétszázötven európai érdeklődő, köztük néhány neves szakember volt kíváncsi a programokra, s vihette el orgonakultúránk hírét a nagyvilágba.

A rendezvény nyitó ülésére vasárnap délután a budai vár szomszédságában, a Magyar Kultúra Alapítvány Corvin-termében került sor. Az üdvözlések és a megnyitó beszéd után *Enyedi Pál* tartott ünnepi előadást, amelyben a magyar orgonaépítéssel sajátosságait annak történelmi és kultúrtörténeti hátterére vetítve vázolta fel. A megnyitó zenei programján Liszt, Bartók és Kodály zongoraművei szerepeltek, *Lantos István* tolmácsolásában.

Az orgonahét résztvevői —igaz, részben párhuzamosan rendezett programokban— összesen negyvenegy orgonát tekinthettek, hallgathattak meg. Különleges hangszer volt az *Aquincum Múzeumban* található III. századi víziorgona (hidraulikus) hétfőn délelőtt bemutatott két rekonstruált példánya. A hangszerekről tartott előadások után *Kemény Kinga* szólaltatta meg mindkét hangszert, s az ókort idéző melódiákat énekelt. Sajnos, az orgonahét ide látogató résztvevőinek zöme a szűk hely miatt csak távolról hallhatta, hogy mi is történik a hangszer körül.

Aznap délután a MALEZI irodaházában kisorgonák és orgonafotók kiállításának megnyitására is sor került, ahol három különféle ládaorgonát láthattunk. Az egyiket a *Pécsi Orgonaépítő Manufaktúra*, a másikat *Paulus Frigyes* orgonaépítő mester, a harmadikat *Varga László* taksonyi orgonaépítő mester készítette. E kiállításon a *Váradi és Fia orgonaizem* egy gondos kimunkálását, kizárólag nemes anyagból készített intarziás hárommanuális játszószekekrényt mutatott be. Az ezt követő szimpóziumon az aquincumi orgonáról *Budavári Attila* orgonaépítő mester, *Angster József* or-

gonaépítőről és orgonáiról *Enyedi Pál*, a magyar orgonaépítésről és orgonakultúráról pedig *Solymosi Ferenc* tartott előadást.

A hétfői programban még egy orgona-különlegesség, a *budapest-farkasréti* katolikus templom *olasz (velencei) barokk kópia-orgonájának* bemutatása szerepelt. Ez az egyetlen olyan orgona hazánkban, amely kifejezetten régi olasz szerzők műveinek korhű előadására készült. Ugyanezen a napon *Szathmáry Zsigmond* a Bosnyák téri Szent Antal-templomban tartott interpretációs kurzust Bach és Liszt orgonaműveiről.

Mivel elsősorban régi orgonákkal foglalkozom, érdeklődésem középpontjában ezek a hangszerek álltak. Sajnos, nemcsak az utóbbi évek hasonló külföldi rendezvényeihez, hanem a magyarországi helyszín kijelölése óta eltelt négy év felkészülési időhöz képest is nagyon kevés volt a programban a szakszerűen, korhűen restaurált hangszer. A meghívó jobbára átalakított, vagy új, illetve a közelmúltban épített orgonákat kínált. A harminchat templomi hangszer között hat restaurált orgona lett volna, ha azok valóban mind restauráltak lettek volna. Így azonban a vajt fülű érdeklődők csak öt ilyen hangszer hangjában gyönyörködhettek. A *váchartyáni református templomnak* az 1700-as évek közepéről származó Podkonitzky-orgonája, *Pannonhalmán a Főapátság* 1778-ban készített pozitívja (kár, hogy a barokk pozitív megmaradt régi ónsípjai helyére új sípok kerültek) és a *balfi evangélikus templom* 1822-ben épített König-orgonája a barokk kor más-más szakaszának világát, az *újhartyáni r. k. templom* 1833-ban épült Schillinger-orgonája és az *ócsai református templom* Komornyik-orgonája a klasszicista hangzást, míg a budapesti Fő utcai *Szent Ferenc sebei-templom* Rieger-orgonája már tagadhatatlanul a romantikus stílust idézte fel. Örvedetes, hogy egyes helyszíneken az előadott művek regisztrációját is kézbe vehették a résztvevők. A programfüzetben és a helyszínen kapott műsorismertetőben is restauráltak feltüntetett *tárkányi Elgasz-orgonának* pedig oly sok alkatrésze új — a sípokat is beleértve —, hogy az inkább rekonstrukciónak lenne nevezhető.

Sajnos, a legnagyobb restaurált hangszereket (Kismányok, ev; Pécs, izr.; Somogyvár, r. k.) a fővárostól való nagy távolságuk miatt

nem lehetett bemutatni, s azokat a régi orgonákat sem, amelyek lényegében átalakítás nélkül ma is működnek (pl. Jászakisér ref., Bóly és Hajós r. k. templomainak korai Angster-művei, Egyházaskozár és Györköny evangélikus templomainak hangszerei). Ezt a hiányt részben pótolhatta volna az a számos hazai orgonát bemutató könyv, melynek az előzetes ígéretek szerint erre az alkalomra kellett volna megjelennie.

Az újabb orgonák elsősorban a mai hazai orgonaépítő-műhelyeket képviselték. Bár a rendezvény programjában nem szerepelt orgonaépítő-műhely meglátogatása, az érdekesebb orgonákba általában betekintheettek a látogatók. A *paraséti ferences templom* épülőfélben lévő Váradi-orgonájában még egy kuriózummal találkozhattunk: a háromszögletű (azaz csonka gúla alakú) „kónikus” fasípköből álló változattal.

Az orgonákat bemutató hangversenyek széles zeneirodalmat öleltek át, amelyet mintegy negyven hazai előadóművész tolmácsol. A szervezőket és a közreműködő előadóművészeket dicséri, hogy az elhangzott koncertek közel felén — többségében vagy teljes egészében — magyar szerzők műveit hallhatták a vendégek. Örömmel nyugtázzható, hogy csaknem tíz ma élő hazai zeneszerző művei is elhangzottak.

Az orgonahét üdítő színfoltja volt a keddi B. csoport programja, ahol a résztvevők az orgonalátogatások között a *fertői Esterházy-kastélyban* Haydn és Mozart kamaramuzsikájában gyönyörködhettek, valamint a pénteki *esztergomi közös kirándulás*, amely a visegrádi vár megtekintése után vacsorával egybekötött kellemes dunai hajóúttal ért véget.

Természetesen nem maradhatott el az esztergomi kirándulás előtt az Orgonabarátok Társasága éves közgyűlése, ahol napirendre kerültek a Társaság beszámolói, a számadás és más szervezeti ügyek, valamint az elkövetkező orgonahét tervezése.

A rendezvény zárónapjára még két orgonabemutató jutott, majd a Deák téri evangélikus templomban megtartott ökumenikus istentisztelet zárta a programot a 100 éves jubileumát ünneplő *Lutheránia kórus* közreműködésével.

Kormos Gyula

„Szlovákiai történeti orgonák” Hangversenysorozat

A Szlovák Köztársaság Kulturális Minisztériuma és a Szlovák Zeneművészek Egyesülete rendezésében 2004. augusztus 23. és 28. között immár 13. alkalommal rendeztek nemzetközi fesztivált Felvidék jelentős történeti orgonáin. A koncertsorozatban a hagyománynak megfelelően ezúttal is naponta más-más hangszer szólalt meg az este fél 8 órára meghirdetett hangversenyeken. Augusztus 23-án, hétfőn *Irena Chříbková* (Csehország) játszott az iglói (Spišská Nová Ves) evangélikus templomban (1823, Friedrich Deutschmann/Bécs, II/24), 24-én, kedden *Mário Sedlár* (Szlovákia) szólaltatta meg az izsákfalvi (Žakovce) Szt. Miklós-templom orgonáját (1665, ismeretlen mester, I/9, pedál nélkül). 25-én a híres késmárki (Kežmarok) evangélikus fatemplomban (1720, Lorentz Čajkovský, 1729, Martin Korabinský,

II/18) *Zuzana Ferjenčíková* (Szlovákia), 26-án, csütörtökön a rózsavölgyi (Ružindol) Szt. Bertalan-templomban (1891, Karl Neusser/Neutitschen, II/13) *Józef Kotowicz* (Lengyelország) hangversenye volt hallható. 27-én *Zuzana Janačková* (Szlovákia/Olaszország) játszott a poroszkai (Pruské) ferences templomban (1732, Peregrin Werner, I/10), végül, a sorozat zárókoncertjén, a bósi (Gabčíkovo) Antióchiai Szt. Margit-templomban (1903, Mozsny Vince/ Pozsony, I/8) *Alföldy-Boruss Csilla* lépett fel. A hangversenyeken az orgonák stílusához igazodva elsősorban XVII–XVIII. századi itáliai és német komponisták művei hangzottak fel. A sorozatról ezúttal is kiváló szakmai és nyomdai minőségű, angol és szlovák nyelvű programfüzet jelent meg.

(ep)

Kórustalálkozó Székesfehérvárott

A székesfehérvári r. k. püspökség és a MALEZI szervezésében 2004. október 30-án a püspöki székvárosban egyházmegyei kórusok, szkolák gyűltek össze. A találkozó középpontjában — a *Nagy Szent Gergely halálának 1400. évfordulójára* meghirdetett emlékévhöz igazodva — a Gergely-ének, azaz a gregorián állt.

A programot délelőtt a késő barokk Szent István-székesegyházban püspöki mise nyitotta meg, melyen a résztvevők a IV. gregorián misét (a XV. mise Glóriájával) és a templomszentelési mise propriumát (az Éneklő Egyház szerint) énekeltek. Homíliájában *Verbényi István*, a MALEZI igazgatója az istentisztelethez méltó egyházzeneről beszélt. Hangsúlyozta az énekesek kiemelt szerepét a liturgiában, a gregorián, a vokális polifónia és a népének jelentőségét, s figyelmeztetett arra, hogy a zeneileg és szövegükben is silány, hibás énekek méltatlanok és alkalmatlanok istentiszteleti használatra. Ezzel kapcsolatban bejelentette, hogy a Liturgikus és Egyházzenei Intézet a közeljövőben dokumentumgyűjteményben magyarra fordítva megjelenteti az elmúlt évszázad egyházzenei rendelkezéseit.

Délidőben a Szent István Kultúrházban a kórusok *Spányi Antal* megyéspüspökkel közös agapén vettek részt, majd a székesegyházba visszatérve meghallgatták *Béres Györgynek*, a Gregorián Társaság elnökének előadását egyes vonal nélküli hangjelzéses kódexek neumaformáiról, mellékjeleiről és az azokból levonható következtetésekről.

A program a szkolák, énekkarak rövid énekes bemutatkozásával folytatódott, majd a találkozót a Pázmány-féle Te Deum közös eléneklése és főpásztori áldás zárta.

A rendezvényen az alábbi kórusok vettek részt: Székesfehérvárról a *Szent István Bazilika Szent Cecília Énekkara*, a *Kántorképző Tanfolyam tanszaki kórusa* és a *Ciszterci Szent István Gimnázium kamarakórusa* (valamennyit Wasztl János egyházmegyei zeneigazgató vezényelte), továbbá az *alsógallai egyházközség Cantate Kórusa* (vez. Papné Tisch Matild), a *budajenői plébánia gyerekszkolája*, a *telki szkola* (vez. Kozma Anikó), a *cecei szkola* (vez. Barina Júlia), a *csepeli Jézus Szíve-templom kórusa és szkolája* (vez. Kovács Dezső ill. Várföldi László), az *Érd-Újvárosi Jézus Szíve Kórus*, a *klotildligeti egyházközség énekes-*

iskolája és liturgikus kórusa (vez. Piccky Dávid), a pilisvörösvári egyházközség énekkara (vez. Herczeg Mihály), a szárászréti szköla (vez. Müllerné Elbert Zsuzsanna), a székesfehérvár-öreghegyi

templom énekkara (vez. Glósz Ervin), a zsámbéki szköla (vez. Pinczinger József).

Enyedi Pál

A Pécsi Református Kollégium új pozitívorgonája

Az orgona referencia-hangszer a magyarországi egyházi iskolák felé. Dávid István, Fekete Csaba és Bódis Tamás diszpozíció ajánlása szerint készítette a Pécsi Orgonaépítő Manufaktúra Kft.

Az orgona rövid leírása:

Manuál

basszus (C-h°)

Gedackt	8'
Principal	4'
Rohrflöte	4'
Octav	2'
Quint	1 1/2'
Cimbel 2 x	1'

diszkant (c-g''')

Gedackt	8'
Principal	4'
Rohrflöte	4'
Octav	2'
Quint	2 3/4'
Cimbel 2 x	1 1/2'

Pedál (C-f')

Subbass 16' (előkészületben)

P+M

Basszus és diszkant részre osztott regisztráció: a manuálregiszterek csúszkái C-h és c'-g''' külön darabból állnak, a regiszterek kapcsolása a hangterjedelem két részén külön történik.

Manuálklaviatúra: az egykarú klaviatúra borítása több esztétikus párosítás közül választható kívánság és egyeztetés szerint, pl.: az egészhangbillentyűkön csont, olivafa vagy ébenfa, a félhangbillentyűkön ébenfa vagy gyertyánfa és csontlapka.

Traktúra: mind a játék-, mind a regisztertraktúra tisztán mechanikus. A billentyűket a szélláda szelepeivel húzószálak kötik össze. Az esztergált regiszterfejekben porcelántáblák foglalnak helyet.

Szélláda: mechanikus csúszkaláda rendszerű.

Szekerény: keret-betétes szerkezettel, masszív keményfából (cseresznyefából) készül, viaszos felületkezelést kap.

Széllátás: a csendes járású, egyfázisú fűtatómotor az orgonaszekerény aljában helyezkedik el.

Befoglaló méretek (klaviatúrák nélkül):
1660 x 1050 x 2840 mm

Renovatio et benedictio organi ecclesiae Bósiensis A bósi templom orgonájának felújítása és megáldása

2004. augusztus 27-én a Rituale Strigoniensét követő ünnepélyes keretek között áldotta meg Török József pápai prelátus, címzetes apát, budapesti egyháztörténész professzor a bósi Antióchiai Szent Margit-templom megújított történeti orgonáját. A hangszer először a Te Deum laudamus intonálására szólalt meg, miközben ősi szokás szerint szóltak a harangok. Másnap, augusztus 28-án Alföldy-Boruss Csilla adott hangversenyt a „Szlovák Történeti

Orgonák” koncertsorozat keretében. (A sorozatról lásd fentebb.)

Az egymanuálos, nyolcregiszteres hangszeret Mozsny Vincze pozsonyi orgonagyáros építette 1903-ban mechanikus, csúszkaládás szerkezettel. A község akkori plébánosa, Kirschknopf Ferenc szerint „a régi orgona már hosszú ideje elnémult az Isten házában”. Így tehát az ő kezdeményezésére új orgonát vásároltak. (A templom előző, 1731–1751 között

felépített, hat változatú orgonájának sorsáról nem tudunk semmit, mivel nem maradt fenn róla feljegyzés.) A történelem viharaiiban Mozsny orgonája károkat szenvedett. Az I. világháború alatt homlokzati sípjait katonai célokra lefoglalták. Az orgonát több ízben javították, valamint kisebb mértékben módosították. Szekrényét is többször átfestették.

Mozsny Vincze (1844–1919) *id. Martin Šaško* neves berezói (Brezová pod Bradlom) orgonaépítő mesternél tanult, és később szakmai tudását Németországban tökéletesítette. 1875-ben nyitott saját orgonaépítő műhelyt Nyitrán, majd 1880-ban átköltöztette azt Pozsonyba, amikor a dómba új orgonát épített. Leggyakrabban mechanikus regisztertraktúrájú, csúszkaladás hangszereket készített, de ismerte a kúpládát és a pneumatikus szerkezetet is. Általában kisebb hangszereket emelt. Orgonáinak hangzásvilága különbözik mestere, Šaško orgonáitól. Bár hangszereinek minősége nem éri el Šaško alkotásaiét, de hangjukkal képesek betölteni a teret, és hosszú idő után is jól működnek.

A bősi orgona diszpozíciója a felújítás után: *manuál* (C–f^{''}, 54 hang): — Dugott 8', Salicional 8', Principál 8', Zergekürt 4', Octáva 4' (bővült 18 új homlokzati ónsípjal), Mixtúra 2 soros (bővült 11 új homlokzati ónsípjal); *pedál* (27 hang C–d', eredetileg 12 hang és 18 billentyű) — Subbas 16' (eredetileg 12 síp, bővítették 15 síppal), Violon 8' (transzmisszió a Principal 8' regiszterről, bővítve 15 síppal). A pedálhoz új regisztermechanika, klaviatúra és kopula készült.

Az orgona felújítása elsősorban e nagy munka kezdeményezőjének, *Józsa Attila* bősi plébánosnak köszönhető, másodsorban a *híveknak és az önkormányzatnak*, akik előteremtették a szükséges anyagiakat, és nem utolsósorban *Albert Miklós* győri orgonaépítő mesternek, aki az orgona javítási és restaurálási munkálatait végezte, valamint *Marian Alojz Mayer* pozsonyi orgonakutatónak, aki szakértőként működött közre.

A felújítás emlékére a plébánia az orgonáról és a munkálatokról 14 oldalas, igényes kiállítású ismertetőfüzetet jelentetett meg, több színes és fekete-fehér képpel.

Golarits István halála

Többévtizedes egyházi szolgálat után, január 25-én elhunyt *Golarits István* (1931–2005), a zürichi Szent István Magyar Misszió kiváló orgonistája, karnagya, egyháztanácsosa. Egy 11 tagú család első gyermekeként, 1931. szeptember 11-én született Egerben. A váci piaristáknál érettségizett, majd a budapesti Művészeti Akadémián grafikus lett. Gyermekkora óta szenvedélyes muzsikusként volt. 1956 októberében katonaként elhagyta hazáját és Svájcba

menekült. 1960–1967 között a zürichi magyar táncsoport korrepetitora, 1970-től a magyar misszió orgonistája. 1986-ban megalapította a zürichi ökumenikus énekkart. Tevékenységét pontosság, hűség és elkötelezettség jellemezte. A gyászmisét a zürichi Bruder Klaus-tempomban Poósz Lajos, Csobánszky József és Viza Ferenc plébánosok celebrálták.

(Tudósítás az *Életünk* 2005. márciusi számából — München.)